

Fakta

Faktablad om klimat och rätten till utveckling

Klimat och rätten till utveckling

Människans utsläpp av växthusgaser påverkar klimatet kraftigt. Trots att det främst är människor i den rika delen av världen som skapat och fortsätter att skapa problemen drabbar klimatförändringarnas konsekvenser de fattiga värst. Det gör klimatfrågan till en av vår tids viktigaste rättvisefrågor. Fattiga människors rätt till utveckling måste respekteras samtidigt som vi stoppar klimatförändringarna!

KLIMAT OCH UTVECKLING

De vetenskapliga bevisen är överväldigande: människans utsläpp av växthusgaser påverkar jordens klimat kraftigt. FN:s klimatpanel (IPCC) uppskattar i sin femte utvärderingsrapport att jordens medeltemperatur kommer att öka kraftigt om inte utsläppen begränsas snabbt. Detta påverkar inte bara djur och växtlighet, utan naturligtvis också människors utvecklingsmöjligheter. Sådana klimatförändringar riskerar att radera tidigare insatser som gjorts för att skapa en rättvis och hållbar utveckling. I värsta fall kan utvecklingen i många fattiga länder gå bakåt.

KLIMATFRÅGAN ÄR EN RÄTTVISEFRÅGA

Historiskt sett är det främst de rika länderna som har stått för utsläppen av växthusgaser. Men det är fattiga människor som drabbas hårdast. Särskilt hårt slår förändringarna mot kvinnor och flickor när kampen om resurserna hårdnar. Det gör klimatfrågan till en av vår tids viktigaste rättvisefrågor.

DUBBLA UTMANINGAR

Enligt FN har 870 miljoner människor för lite mat. 1,2 miljarder människor lever på mindre än 1,25 dollar per dag och 1,2 miljarder saknar tillgång till elektricitet. Fattigdomen i världen är fortfarande en stor utmaning. Klimatförändringarna innebär stora påfrestningar för människor i kampen mot fattigdom. Enligt Human Impact Report från 2009

dör årligen 300 000 personer till följd av klimatförändringarnas konsekvenser. De områden i världen som drabbas av torka har fördubblats mellan 1970 och början av 2000-talet. Fler torrperioder innebär i sin tur drastiskt minskade skördar. Fattigdomen i världen är nära sammanlänkad med klimatfrågan. Därför behövs gemensamma lösningar. Som biståndsorganisation lyfter Diakonia fram fattigdoms- och rättviseperspektiven på klimatförändringarna.

Felix Wilca bor vid bergen Tambo Accha i Peru. Han och andra män i trakten försörjer sig på jordbruk, men försörjningsmöjligheterna hotas av klimatförändringarnas effekter, som ändrar förutsättningarna för odlingarna. FOTO: ENRIQUE CASTRO

Klimatförändringarnas konsekvenser

VATTEN

I torra tropiska områden, av vilka många redan i dag har en ansträngd vattensituation, beräknas tillgången på vatten att minska och större områden att drabbas av torka. Skyfall kan komma att öka i frekvens, vilket förstärker översvämningsriskerna. Vattenmängderna i glaciärer och snötäcken kommer att minska, vilket minskar vattentillgångarna i regioner som försörjs med smältvatten från världens större bergskedjor.

MATPRODUKTION

Det blir vanligare med torka och översvämningar på många håll, och det påverkar den lokala matproduktionen negativt. Framför allt självförsörjande jordbrukare och fiskare riskerar i högre grad att utsättas för svält till följd av minskad matproduktion.

TILLGÅNG TILL LAND

Mark att leva på och av kommer att minska. Flera miljoner människor förväntas drabbas av översvämningar varje år till följd av havsytans höjning fram till år 2080. Klimatförändringarna kan även bidra till ökenspridning i torra områden.

HÄLSA

Klimatförändringarna kommer att påverka hälsosituationen för miljontals människor genom bland annat ökad undernäring samt ökat antal skador, sjukdomar och dödsfall. Infektionssjukdomar som till exempel malaria kommer att spridas till nya områden.

EKOSYSTEM

Många fattiga människor är direkt beroende av naturresurser från lokala ekosystem. En ökning av jordens medeltemperatur på några grader kan leda till betydande förändringar av ekosystemens struktur och funktion. Det stör arternas ekologiska samspel och deras geografiska utbredning, med huvudsakligen negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden samt ekosystemens ”produkter och tjänster”, till exempel tillgången på vatten och mat.

Bistånd och klimatfinansiering

Redan nu behövs kraftiga åtgärder för att stödja människor som drabbas av klimatförändringarnas konsekvenser. Att anpassa fattiga samhällen till klimatförändringarna kräver ekonomiska resurser. De rika länderna lovade 2009 gemensamt att stötta de fattiga länderna med 100 miljarder dollar om året från 2020. Men det beloppet täcker dock inte behovet. Enligt FN behövs upp till 500 miljarder dollar per år till utvecklingsländer för både anpassning till, och motverkande av, klimatförändringar.

Det globala biståndet uppgick enligt OECD till ca 128 miljarder dollar under 2012. Det är uppenbart att om biståndsmedlen används för att täcka anpassningskostnader för klimatförändringar kommer pengarna inte att räcka till långsiktig fattigdomsbekämpning.

Rika länder har ett ansvar att ställa om sina egna samhällen så att de blir ”klimatsmarta”. De måste också ge stöd, utöver biståndet, till fattiga länder för att motverka och anpassa sig till de klimatförändringar som redan nu sker. Det handlar om att säkra fattiga människors rätt till utveckling.

Biståndet är dock viktigt när det gäller att göra klimatanpassningen så effektiv som möjligt och för att stimulera en mer hållbar utveckling. Erfarenheter kring biståndseffektivitet, folkligt deltagande och tydligt ägandeskap för mottagarländerna måste användas i kampen mot klimatförändringarnas effekter.

Klimat och jämställdhet

Klimatförändringarnas effekter drabbar de fattiga hårdast. 70 procent av världens fattiga är kvinnor och flickor, som påverkas på andra sätt än män.

KVINNOR OCH MÄN DRABBAS OLIKA

I fattiga länder tenderar kvinnor att ha stort ansvar för familjens överlevnad. Kvinnor eller flickor är generellt sett ansvariga för att hämta vatten, foder, ved eller andra produkter som kommer direkt från naturen. I Afrika söder om Sahara är kvinnor ansvariga för 80 procent av matproduktionen. Med ett förändrat och oförutsägbart klimat blir kvinnornas situation svårare, eftersom tillgången till naturresurser förändras och förutsättningarna för jordbruk försvåras.

Klimatförändringar kan innebära större hälsorisker för kvinnor än för män. Ett förändrat klimat ökar förekomsten av svårhanterliga sjukdomar. Insekts- och vattenburna sjukdomar, som gravida kvinnor och barn drabbas hårdast av, kan komma att bli vanligare. Klimatförändringarna kan leda till fler naturkatastrofer, vilka särskilt drabbar kvinnor och barn. Enligt WHO utgör de 75 procent av flyktingarna efter naturkatastrofer.

JÄMSTÄLLD KLIMATANPASSNING

Resurser och makt över den egna situationen är viktiga komponenter som måste finnas på plats för att kunna skydda och anpassa sig till ett förändrat klimat. Människor som har ekonomiska tillgångar, tillgång till teknik, utbildning och information har goda chanser att kunna förutse och hantera klimatförändringarna. Globalt sett har kvinnor både mindre resurser och mindre makt över sina egna liv än män. Därför drabbar klimatförändringarna kvinnor hårdare än män och därför måste lokala åtgärder för klimatanpassning inkludera en analys av jämställdhetssituationen.

Kvinnors sociala ställning i många utvecklingsländer innebär att den roll de förväntas ha ofta handlar om hemmet och familjen snarare än den offentliga sfären. Kvinnors bidrag till familjens överlevnad och ekonomiska utveckling är visserligen mycket stort, men arbetsinsatsen är mindre synlig och får mindre offentlig uppmärksamhet än vad mäns aktiviteter får. Därför tenderar kvinnor att

ha mindre tillgång till beslutsfattande organ och deras perspektiv ges inte samma tyngd som mäns. Kvinnors erfarenheter måste finnas med i analysen och planeringen för att klimatanpassningen ska bli lyckad. Detta är förstås inte bara positivt för kvinnor utan också för samhället i stort.

Annabelle Waititu är en eldsjäl som kämpar för rätten till rent vatten och för att kvinnor ska få leva ett bra liv. Hon är koordinatör för "Institute of Environment & Water", en klimatorganisation i Kenya som Diakonia samarbetar med.

FOTO: MARKUS MARCETIC

Vad tycker Diakonia?

Diakonia arbetar dels med att stödja fattiga människor att anpassa sig till ett förändrat klimat och dels med att påverka politiska beslut för att motverka klimatförändringarna. I slutet av 2015 är den överenskomna planen att ett nytt globalt klimatavtal ska beslutas inom FN:s förhandlingar. Diakonia har arbetat fram konstruktiva förslag för ett rättvist klimatavtal.

UTSLÄPPSMINSKNINGAR SOM ÄR TILLRÄCKLIGA OCH MÄTBARA

Industriländerna har ett stort historiskt ansvar för utsläppen. De har också kapaciteten som behövs för att minska utsläppen snabbt. Och det krävs stora och omedelbara utsläppsminskningar på hemmaplan, som på sikt behöver vara nära noll. Parallellt med de rika ländernas egna utsläppsminskningar behöver de fattiga länderna få stöd till en utvecklingsväg som inte har lika stora utsläpp som den väg de rika länderna valde. Det går inte att vänta på andra, Sverige och andra industriländer måste gå före.

FÖRST UTVECKLING, SEDAN UTSLÄPPSMINSKNINGAR I UTVECKLINGSLÄNDERNA

Fattiga människor har knappt bidragit till utsläppen av växthusgaser och har rätt till utveckling. Industriländerna har stått för merparten av de utsläpp som orsakat klimatförändringarna. De har därför ansvar att minska sina egna utsläpp och på så sätt lämna utrymme för de utsläpp de fattiga ländernas utveckling kommer att ge upphov till – eftersom det finns en gräns för vad atmosfären tål innan katastrofala klimatförändringar uppstår.

KLIMATFINANSIERING FÅR INTE TAS FRÅN REDAN UTLOVADE PENGAR TILL FATTIGDOMSBEKÄMPNING

Fattiga människors möjlighet till utveckling är allvarligt hotad av klimatförändringarnas konsekvenser.

Klimatfinansiering är en konsekvens av industriländernas utsläpp av växthusgaser och att ta pengar från redan utlovade biståndsmedel är omoraliskt och strider mot klimatöverenskommelser.

LÅNGSIKTIG, FÖRUTSÄGBAR KLIMATFINANSIERING

Det räcker inte att lova, man måste även hålla löftena. Industriländerna måste föra över pengar redan nu och samtidigt garantera långsiktig och förutsägbar finansiering.

KLIMATFINANSIERING GENOM INSTITUTIONER DÄR DE FATTIGA HAR INFLYTANDE

De institutioner som kontrollerar klimatfinansieringen måste vara öppna för insyn, demokratiskt styrda samt ta tillvara fattiga människors perspektiv. Klimatfinansieringen bör kanaliseras genom institutioner som FN:s Gröna klimatfond snarare än Världsbanken, som har demokratiska brister.

Vad gör Diakonia?

Diakonia är en biståndsorganisation som bärs av kristna värderingar och arbetar tillsammans med lokala samarbetsorganisationer för en varaktig förändring för de mest utsatta människorna i världen. Genom detta arbete stärks fattiga människors förutsättningar att hantera de klimatförändringar som redan skett och de som kan komma att ske. Diakonia arbetar även aktivt för att påverka beslutsfattare att ta klimaträttvisa beslut.

VAD KAN DU GÖRA?

Tillsammans kan vi tackla klimatproblemen och skapa en rättvis och hållbar värld!

- Agera klimatsmart i din vardag
- Påverka andra genom att diskutera och dela med dig av vad du lärt dig
- Kontakta politiker och kräv förändring
- Bli Förändringsfadder för Diakonia eller ge en gåva på Pg 90 33 04-4 eller www.diakonia.se. Verksamheten granskas av Svensk insamlingskontroll.